

SCHLACHTA BOGLÁRKA LILLA

joghallgató (KRE ÁJK)

1.

Az OTDK dolgozat tárgya és a feldolgozás módszertana

Az OTDK dolgozat célja, hogy bemutassa a leplezett eszközök, a titkos információgyűjtés, valamint a titkos adatszerzés jogszabályi hátterét, akként, hogy feltárja a jogállami és a pártállami szabályozási rendszer közötti különbségeket az 1950-es évek második felétől kezdődően. Tehát a címben jelölt leplezetlen jelző arra utal, hogy a leplezett eszközök vizsgálata a hatályos szabályozáson túlmutat, a korábbi szabályozást is górcső alá veszi, ugyanis e jelzővel kívántam érzékeltetni, hogy a rendszerváltás előtti időszakban az operatív bizonyítékok gyűjtése, majd később a büntetőeljárásban való felhasználása aggályokat vet fel, amelyek az állami büntetőhatalommal való visszaélésre adtak lehetőséget.

A pártállami szabályozás megismeréséhez, levéltári források feltárására volt szükség. A primer forrásokat az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában kutattam, amelyek között elsősorban az operatív munkáról, operatív eszközök használatáról készült tanulmányokat, előadás tervezeteket vizsgáltam meg. A levéltári kutatás során jelen dolgozat elkészültéig egy levéltári folyóméternyi anyagot tártam fel. A dolgozat terjedelmi korlátjára tekintettel nem tudom az általam gyűjtött levéltári forrásokat teljes terjedelmükben ismertetni, ezért csupán a dolgozatom szempontjából fontosabb anyagokat ismertettem.

Munkám során összegyűjtöttem a titkos szolgálati eszközökkel kapcsolatos Alkotmánybírósági Határozatokat, illetve a fontosabb döntéseit az Emberi Jogok Európai Bíróságának. A hatályos jogi szabályozást a releváns szakirodalmi megállapításokkal egészítettem ki.

Dolgozatom során nyomon követem, hogy a rendszerváltás előtt az operatív munka során gyűjtött információkat, hogyan használták fel bizonyítékként a büntetőeljárás során. A dolgozatban összevetem a korábbi jogi normákat a hatályos szabályozással és bemutatom azokat a jogállami garanciákat, amelyek alapjául szolgálnak a büntetőeljárás, illetve a bizonyítás jogszerűségéhez.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában 2017-ben kezdtem meg jogtörténeti témakörű kutatásomat, amely során több mint 2,5 levéltári folyóméternyi anyagot dolgoztam fel.¹ A korábbi kutatásom során folyton felmerült bennem a kérdés, hogy az állambiztonsági szervek a munkájuk során milyen jogszabályi

¹ SCHLACHTA Boglárka Lilla: *Az első nő a magyar országgyűlésben (Slachta Margit életútjának feltáratlan oldala a hatalom titkos gépezetében)*. Acta Iuvenum Caroliensia XI. tudományos eredmények - hallgatói TDK dolgozatok, 2018-2019. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2019, 503-536.; SCHLACHTA Boglárka Lilla: Slachta Margit karakterisztikája az ügynöki jelentések tükrében. *Egyházforum*, 2018, 4. sz., 41-57.; SCHLACHTA Boglárka Lilla: *Slachta Margit közpolitikai munkássága az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában feltárt iratok tükrében*. Acta Iuvenum Caroliensia X. tudományos eredmények - hallgatói TDK dolgozatok, 2017-2018. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2018, 231-251.

felhatalmazás alapján gyűjtötték a titkos szolgálati eszközök útján a megfigyelt személyekről az információkat és ezeket az információkat, hogyan használhatták fel a később a nyílt büntetőeljárás során. Azért, hogy ezen kérdésekre választ kapjak, megkezdtem újabb kutatásomat, amelyet már büntető eljárásjogi szempontok alapján végeztem. Dolgozatom során betekintést nyújtok a pártállami rendszer működésének egyik legfontosabb területébe, az operatív eszközök szabályozásába.

2.

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában feltárt források

2.1. Az állambiztonsági szervek és a bűnüldözés kapcsolata – történeti háttér

A dolgozat terjedelmi korlátjaira tekintettel nem lehetett célkitűzés az állambiztonsági szervek fennállásának teljes időintervalluma, ugyanis az állambiztonsági szervek 1944. december 21. és 1990. február 14. között működtek, az áttekintést az 1950-es évek második felétől kezdem.²

Az 1956-os forradalom után az Államvédelmi Hatóságot, ismertebb nevén az ÁVÓ-t feloszlatták, szerepét az Országos Rendőr-főkapitányság II. Politikai Nyomozó Főosztálya vette át, majd az 1962-es az átszervezéssel kialakult „szervezeti rend” a rendszerváltásig működött. Az összes államvédelmi titkosszolgálati feladat a Belügyminisztérium alá tartozott, a BM III. Főcsoportfőnökségének hatáskörébe tartozott az állambiztonsági feladatok hatásköre.³

A titkos minősítésű 1955. évi 22. törvényerejű rendelet szabályozta a rendőrség feladatait, jogait, valamint kötelességeit, a 39/1974. (XI. 1.) MT rendelet hatálybalépéséig, a rendőrség bűnügyi operatív felderítő munkájának szabályzatát a 3541/1956. MT. (amely a legmagasabb bűnüldözési felderítő tevékenységet szabályozó jogszabály) szabályozta.⁴

A 10/1957. számú BM helyettesi parancs, valamint a mellékleteként kiadott „A rendőrség Bűnügyi Ügynökségi Munkájának Elvei, az Ügynökség Nyilvántartása szabályzat”, és az 1957-ben kiadott 1–5-igsorszámozott „Operatív hálózati munka alapelvei” című tanagyan volt az első bűnügyi jellegű átfogó szabályzat. Az utóbb említett szabályzat szerint a bűnügyi operatív munka elsősorban állambiztonsági jellegű munkát jelent.⁵

További fontos szabályok: a Magyar Népköztársaság Belügyminiszter-helyettesének 1963. évi 005. számú parancsa „A veszélyes bűnözők hatékonyabb nyílt és titkos ellenőrzése, a bűncselekmények megelőzése és a bűnözők nevelése érdekében.” A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 1965. évi 003. számú parancsa „A Rendőrség bűnügyi operatív felderítő munkájának szabályzata”. A Belügyminiszter 1974. évi 03. parancsa, amely újraszabályozta a

² Bővebben lásd: BIKKI István: A titkos operatív technikai rendszabályok és módszerek, valamint a K-ellenőrzés alkalmazására vonatkozó szabályok 1945–1990 között. *Betekintő*, 2010/1. szám, https://betekinto.hu/hu/2010_1_bikki (Letöltés: 2020.10.01.) (Továbbiakban: BIKKI 2010.); FÁBIÁN Péter: Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig I. „A nemzetbiztonsági intézményrendszer jogfejlődése 1945-től 2010-ig”. *Büntetőjogi Szemle*, 2019/2. szám.

³ NYESTE Péter – SZENDREI Ferenc: *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*. Dialóg Campus, Budapest, 2019, (Továbbiakban: NYESTE – SZENDREI 2019.) 37.

⁴ NYESTE – SZENDREI (2019.) uo.

⁵ NYESTE – SZENDREI (2019.) i.m. 38.

rendőrség bűnügyi hálózati munkáját, valamint a Belügyminiszter 12/1982. számú parancsa a rendőrség operatív felderítő szabályzata.⁶

„A rendőrség az állambiztonsági feladatok felderítéséhez hasonló, a leplezett, konspirált módon végrehajtott bűncselekmények feltárását, megállapítását szolgáló tevékenységét az előzetes ellenőrzés és a bizalmas nyomozáshoz képest operatív adatgyűjtés és operatív feldolgozás elnevezésű eljárási keretek között folytatta.”⁷

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában feltárt forrásokat⁸ az alábbi két nagy csoportra bontottam fel: az első az operatív bizonyítékok gyűjtése az operatív munka során, a második az operatív bizonyítékok „realizálása” és a vizsgálati munka befejezése. A következőkben a levéltári forrásokat fogom ismertetni.

2.2. Az operatív bizonyítékok gyűjtése az operatív munka során

Az operatív munka, operatív bizonyítékok fogalmának megismerését az 1967-ben kelt „Jogi erejű bizonyítékok szerzése és későbbi jogi erejű bizonyítás feltételének megteremtése az operatív feldolgozó munka során” című tanulmány-tervezet⁹ ismertetésével kezdem.

„Az operatív feldolgozó munka alapvető feladata a megtörtént államellenes büntettek felderítése, és az elkövetők büntetőjogi felelősségrevonásának biztosítása. Az operatív feldolgozás során valamely büntett gyanújára utaló elsődleges jelzést kell az operatív munka eszközeivel sokoldalúan ellenőrizni ahhoz, hogy a büntett alapos gyanúját meg lehessen állapítani. A büntett alapos gyanújának büntetőjogi értelemben vett megállapításához az ellenőrzött, objektív jellegű operatív bizonyítékok elegendőek. Az operatív feldolgozó munkának azonban nemcsak az a szerepe, hogy az operatív bizonyítékokat beszeresse, hanem lehetőség szerint biztosítani kell előre a büntető eljárás sikerét, jogi erejű bizonyítékok beszerzésével, illetve a realizálását követő beszerzési lehetőség megteremtésével.”¹⁰

A tanulmány az operatív eszközök körébe a következő fogalmakat sorolja: az ügynökség, a titkos kutatás, a külső figyelés, az operatív technika, a „K” ellenőrzés, az operatív nyilvántartás. Az alábbiakban az említett fogalmak jelentését fogjuk megvizsgálni.

Az ügynökség: „Lehetőséget nyújt a büntett elkövetésében résztvevők tevékenységének, a büntett egyes részfeladataiban való részvételének felderítésére (akciók, feladatok megbeszélése stb.) hely és idő megjelölésével. [...] Lehetőséget nyújt a büntett elkövetéséről tudomással bíró személyek – tanúk, feljelentési kötelezettséget elmulasztók, hozzátartozók, -

⁶ NYESTE – SZENDREI (2019.) uo.

⁷ NYESTE – SZENDREI (2019.) i.m. 41.

⁸ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (a továbbiakban: ÁBTL) A-2070; ÁBTL. A-2083; ÁBTL. A-2086; ÁBTL. A-2087; ÁBTL. A-3058; ÁBTL. A-3064; ÁBTL. A-3103; ÁBTL. A-3376. Az itt felsorolt jelzeteket Dr. Krahulcsán Zsolt, valamint Dr. habil. Köbel Szilvia az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának tudományos kutatóinak az iránymutatása alapján kértem ki a levéltár forrásbázisából. Ezúton is köszönöm, hogy a rendkívüli helyzetben is segítettek a levéltári kutatásomat. A dolgozatban a levéltári forrásokat szó szerint, az esetleges helyesírási hibákkal együtt idézem.

⁹ ÁBTL. A-2070. „Jogi erejű bizonyítékok szerzése és későbbi jogi erejű bizonyítás feltételének megteremtése az OP. Feldolgozó munkában (Tanulmány-tervezet 1967.)” (Továbbiakban: ÁBTL. A-2070) Vö. DOBÁK Imre: *A titkos információgyűjtés eszközeinek vázlatos struktúrája az állambiztonsági szférában*. In: DRUSZA Tamás (szerk.): *A magyar elhárítás fejlődése - Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárítás múltjáról, jelenéről, jövőjéről*. Dialóg Campus, Budapest, 2019, 125-137.

¹⁰ ÁBTL. A-2070 1.

felderítésére. [...] Ügynökség útján lehetőség van büntett elkövetését bizonyító tárgyak és eszközök – lefotózás idejére történő – megszerzésére, ill. rejtékhelyek felderítésére. Ezek rendszerint az eljárás során a házkutatás alkalmával válik jogi erejű bizonyítékká.”¹¹

Az ügynökség fogalmához Horváth István rendőralezredes, a következő megjegyzést fűzte a „Gondolatok a »Jogi erejű bizonyítékokra való törekvés« c. tanulmány befejező részéhez” írásában. „[A]z ügynökség tagjait arra kell nevelni, hogy jelentésében ne értékelést adjon, hanem tényeket; a büntettel összefüggésben a célszemély /: ek :/ mikor, hol, kinek a jelenlétében, milyen körülmények között, mit tett /: ek :/ illetve nyilatkoztak. Fontosabb megbeszélések jelentése esetén olyan körülményeket is írjon le, mely elősegitheti a későbbi realizálás során az esemény rekonstruálását; tekintettel arra, hogy ellenőrzött hálózati adatok alapján is megállapítható a büntett alapos gyanuja, a legmegbízhatóbb hálózati személy jelentését is más hálózati személlyel, vagy operatív eszközök útján ellenőrizni kell.”¹²

A titkos kutatás meghatározása szerint az állambiztonsági szervek az operatív eszközök útján a tárgyi bizonyítékok felderítése, valamint dokumentálása a cél, elsősorban fotózás és „belső jegyzőkönyvezés” útján.¹³

A külső figyelés: „Lehetőséget nyújt a bűntársak egymásközt fennálló és gyanús személyekkel történő kapcsolatának felderítésére. A figyelésről szóló jelentésen kívül ezt dokumentálhatja fénykép, mozgófilm, telerecording szalagon rögzített TV. felvétel. - *A következő mondat kék tollal áthúzva [a Szerző]* - Kivételes esetben vezetői engedéllyel a felvételek az eljárás során felhasználhatók. Figyelés közben postaládában bedobott küldemény gyors kiemelés, esetenként ügyészileg lefoglalható tárgyi bizonyítékot szolgáltat, - a „K”-ellenőrzéshez hasonló módszerrel. Lehetőséget nyújt külső figyeléssel összekötött tettenérési kombináció kialakítására. Ez igényli a külső figyelésben, illetve operációban résztvevők későbbi tanukénti szerepeltetését, ill. a jelentésben, feljelentésben történő szerepeltetését.”¹⁴

Az operatív technika célja a bűncselekményre utaló adatok megszerzése. „Fontosabb megbeszélések ellenőrzése esetén a technikai ellenőrzés kombinálható külső figyeléssel – az abban résztvevő személyek azonosságának megállapítása érdekében. A fontosabb megbeszélésekről felvett hangszalag alapján törekedni kell a hang-azonosításra, az inkrimináltabb kijelentéseket tevők megállapítására. Az eljárás során ezen adatok realizálódhatnak, a terheltek beismerő, és a tanuk vallomásaiban. - *A következő mondat kék tollal áthúzva [a Szerző]* - Kivételes esetekben felsőbb vezetői engedély alapján a hangszallag bizonyítékként a bíróság előtt is felhasználható.”¹⁵

Horváth István a következő megjegyzést fűzte az idézett szövegrészhez: „a technika haladásával és az egyre konspiráltabban elkövetett súlyosabb államellenes büntettek bizonyítása érdekében egyre sürgetőbben jelentkezik az a feladat, hogy a hangszallagot a terhelte előtt az ő leleplezése érdekében, valamint a bíróság előtt bizonyítékként fel lehessen

¹¹ ÁBTL. A-2070. 2.

¹² ÁBTL. A-2070. Horváth István: „Gondolatok a »Jogi erejű bizonyítékokra való törekvés« c. tanulmány befejező részéhez” 1967. szeptember 18. (Továbbiakban: A-2070. Horváth.) 1.

¹³ uo.

¹⁴ ÁBTL. A-2070. 3.

¹⁵ ÁBTL. A-2070. 3.-4.

használni. Ennek érdekében megoldásra vár a hangazonosítás, az idevonatkozó nemzetközi tapasztalatok figyelembevételével tudományos szinten és technikailag kivitelezhetően.”¹⁶

Látható, hogy az állambiztonsági szervek használtak operatív technikai eszközöket, azonban operatív technika fogalmát először 1971-ben Benkei András belügyminiszter által kiadott parancsban jelent meg.¹⁷

A „K” ellenőrzés fogalma¹⁸: „Miniszteri parancsban meghatározott államellenes büntettek esetén -amennyiben az adott postaküldemény önmagában már tárgyi bizonyítékul szolgál – „sérülés”, „vámkezelés”, „kézbesíthetlenség” stb. módszerrel – az anyag visszatartható és ügyészileg lefoglalható. Az ügyészi lefoglalást követően a nyomozást minden esetben el kell rendelni. [...] A „K” anyag elévülési időn belül később bizonyítékként csatolható. Olyan esetekben, amikor valamely állami intézményhez címzett postaküldemény tartalmaz büntettre utaló részleteket, ügyészi lefoglalás helyett helyesebb, a küldemény továbbengedése és azt követően – megfelelő formában – az intézménytől beszolgáltatás vagy feljelentés formájában történő megszerzése. Ügyészileg le nem foglalt vagy le nem foglalható „K” anyagok csak operatív jellegű tájékoztatásul szolgálhatnak. Jogi erejű bizonyítékként ezek a később meginduló eljárás során házkutatással, illetve terheltek és tanúk vallomásával jöhetnek számításba.”¹⁹

Horváth István megjegyzése a „K” ellenőrzéssel kapcsolatban a következő: „Helyes volna megszüntetni azt a napjainkban még tapasztalható gyakorlatot, hogy pl: „K” ellenőrzés során kiemelt leveleket hónapokig, évekig őriznek egyes operatív szervek és csak a realizálás idejében akarják – szabálytalanul és parancsellenesen – jogi erejű bizonyítékként felhasználni.”²⁰

Az operatív nyilvántartás: „Beszerezhető korábbi büntetőeljárás során lefoglalt eredeti tárgyi bizonyítékok, a célszeméllyel kapcsolatos terhelő vallomásokat tartalmazó jegyzőkönyvek másolatai, illetve előéletére és társadalmi veszélyessége megítéléséhez szükséges egyéb anyagok. Kikérhető korábban ismeretlen tettes által elkövetett büntett ügyében megszüntetett, vagy felfüggesztett nyomozás során irattározott anyagok és mellékletként szereplő tárgyi bizonyítékok. Igénybe vehető a daktiloszkópiai nyilvántartás azonosítás céljából. A III/III Csfség és gépirás nyilvántartása azonosítás céljából operatív szakban is igénybe vehető. Azonosság esetén előzetes szekvélemény beszerezhető.”²¹

A tanulmány utal arra, hogy az imént felsorolt operatív eszközök együttes felhasználásával, vagyis az „operatív kombinációval” is lehet végezni a bizonyítékok gyűjtését, melynek eredményeként az elkövetői gyanú az alapos gyanú szintjére emelkedik.²²

¹⁶ A-2070. Horváth. 2.

¹⁷ SZABÓ Mátyás: Állambiztonsági eszköztár- Az operatív technikai rendszabályok és módszereik. *Szakmai Szemle: A katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos-Szakmai Folyóirata*. XVI. évfolyam 1. szám 2018, 11.

¹⁸ ÁBTL. A-2070. 4. Vö: BIKKI 2010.

¹⁹ ÁBTL. A-2070. 4.

²⁰ A-2070. Horváth. 2.

²¹ ÁBTL. A-2070. 5.

²² ÁBTL. A-2070. uo.

Az operatív feldolgozás időszakában, operatív intézkedésekre is sor kerülhet, azonban ezek ügyenként eltérőek, ezért azokat nem lehet rendszerbe foglalni, tehát egységes fogalommeghatározás nincs az operatív intézkedésekre. „Ezek rendszerint társszervek, vagy más állami, társadalmi szervek közreműködését igénylik. [...] Gyakran az ilyen operatív intézkedés alapján szerzett tájékozódás, illetve bizonyíték dönti el, hogy lehet-e büntett fennforgásáról beszélni vagy realizálás során jogi erejű bizonyítékhoz jutni. Tapasztalatok szerint esetenként a túlzott konspiráció miatt egyes operatív szervek nem élnek eléggé az operatív feldolgozás során tehető intézkedések által nyújtott bizonyítékok és adatok beszerzésének lehetőségével. - A következő mondat két tollal áthúzva [a Szerző] - Tekintettel arra, hogy egyre több esetben keverednek államellenes büntettek köztörvényi büntettekkel, a jövőben egyre több bizonyíték beszerzésére van lehetőség az operatív feldolgozás szakában, a különböző operatív intézkedések révén.”²³

A tanulmány néhány ügyet is bemutat, amelyekben az operatív eszközök igénybevételével gyűjtöttek bizonyítékokat, ezek közül csak egyet emelek ki.

Az ügyben hálózati jelentés szerint G. László budapesti lakos nyugatról izgató tartalmú sajtótermékeket hozott az ország területére, amelyeket mások előtt ismertetett. Az operatív szervek külképviseleti hatóságok útján „hivatalosan” beszereztek egy példányt a „Látóhatár” számából, amelyet az ügghöz csatoltak és a bíróság elfogadta tárgyi bizonyítási eszközként.²⁴ Tehát az eset lényege, hogy az állambiztonsági szervek hálózat útján jutottak az információhoz, majd gondoskodtak a tárgyi bizonyítási eszköz beszerzéséről és ezt a nyílt büntetőeljárásban felhasználták bizonyítékként.

A következőkben „Az állambiztonsági munkában felhasználható operatív erők, eszközök és alkalmazott módszerek, a hálózat szervezése” című a BM Tartalékosztiszt-képző iskola hallgatói részére 1988-ban kelt 105 oldalas „jegyzet”²⁵ fontosabb megállapításait fogom bemutatni.

Az operatív erők fogalma alatt értendő: „Az állambiztonsági feladatok titkos, leplezett és nyílt végrehajtásához rendelkezésre álló, vagy számításba vehető állomány. Ezek: a BM hivatásos állománya, a tartalékos operatív állomány, valamint a hálózaton kívüli kapcsolatok. Így: a hivatalos kapcsolat, a társadalmi kapcsolat, az alkalmi (operatív) kapcsolat és a katonai elhárítás területén a személyes kapcsolatok.”²⁶

Az operatív eszközök fogalmát a jegyzet, a következőkben határozza meg: „A szocialista társadalmi rendszert titkos eszközök és módszerek alkalmazásával támadó ellenséges elemek, szervek rákényszerítik az állambiztonsági szolgálatok, hogy e tevékenység ellensúlyozása, eredményes felderítése érdekében hasonló eszközöket és módszereket alkalmazzanak. Az állambiztonsági szervek titkos nyomozati (operatív) eszközei, az állambiztonsági feladatok

²³ ÁBTL. A-2070. 6.

²⁴ ÁBTL. A-2070. 11-12.

²⁵ ÁBTL. A-3103. „Az állambiztonsági munkában felhasználható operatív erők, eszközök és alkalmazott módszerek, a hálózat szervezése.” (Továbbiakban: ÁBTL. 3103.) Vö. RÉVÉSZ Béla: *Az állambiztonsági szervek politológiai kutatásainak kérdéseire*. Szeged Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2004, 59; 64.

²⁶ ÁBTL. 3103. 7. o. A részletes fogalommeghatározást lásd: ÁBTL. 3103. 7-16. o.

konspirált végrehajtását, megvalósítását megkönnyítő, lehetővé tevő, a jogszabályokban törvényesen megengedett vagy előírt eszközrendszerek.”²⁷

A szöveg kiköti, hogy az operatív eszközöket csak az ellenség ellen, a tevékenység felderítésére lehet alkalmazni, abban az esetben, ha az operatív cél elérése ezt megköveteli, mindezt a törvényesség betartása mellett és alkalmazásuk során nem sérülhet a „becsületes állampolgárok érdeke”.²⁸ A titkos nyomozati-operatív eszközök csoportjába a következők tartoztak: a nyilvántartások, a környezettanulmányozás, az operatív figyelés, az operatív technikai eszközök, a krimináltechnikai eszközök, az operáció, a hálózat. A fentebb kifejtett 1967-ben kelt tanulmányra tekintettel, most csupán a környezettanulmányozás, valamint a krimináltechnikai eszközök fogalmát ismertetem, valamint a titkoskutatás szabályait.²⁹

A környezettanulmányozás fogalma szerint: „A környezettanulmányozás összefoglaló jelentés, amely az állambiztonsági szervek érdeklődési körébe került személyek életkörülményeire, politikai és általános emberi magatartására, személyi tulajdonságaira, vagy más kapcsolódó, operatív értékű adatokra vonatkozó megállapítást tartalmaz.”³⁰

A krimináltechnikai eszközök alatt olyan nyomozati – operatív eszközök értendő: „[A]mely speciális fényképezőgépek, mikroszkópok, vegyi és sugárzó anyagok, elektromos-fotocellás jelzőberendezések, titkos vagy leplezett alkalmazásával felkutatják, összegyűjtik, rögzítik, azonosítják azokat az adatokat, bizonyítékokat, amelyek elősegítik az ellenséges tevékenység felderítését, megelőzését és megszakítását.”³¹

A titkos kutatás fogalmát a jegyzet a következőképpen határozza meg: „Titkos kutatás az állambiztonsági szervek olyan operatív munkája, melynek során átvizsgálják az ellenséges tevékenységgel gyanúsított személy lakását, lakrészét, munkahelyét, szállodai szobáját, poggyászát, az általa használt gépkocsit anélkül, hogy arról a személy, környezete és kapcsolatai tudomást szerzenének.”³²

A titkos kutatás célja, hogy a tárgyi bizonyítékok összegyűjtése, amelyeket a büntetőeljárás során bizonyítékként fel lehet használni. A kutatás nemcsak „keresést” jelent, hanem „tervszerű kutatás”, amely konkrét tárgyra is irányulhat. A házkutatás esetén, ehhez tartozik a lakás és összes mellékhelyiségének átvizsgálása, amelyet minden esetben operatív cél érdekében lehet végezni, a jegyzet a következő példákat említi: az összeesküvésben résztvevők névsora, programjának megtalálása, röpcédula készítésével kapcsolatos nyomdai eszköz, írógép felkutatása.³³

A kutatás végrehajtási szabályai szerint előre meg kell határozni (a kutatás tervezésénél) a „behatoló brigád” létszámát, továbbá a kutatás célját, rögzítés módját, sorrendet, befejezést. A szöveg részletesen kifejti a kutatás gyakorlati megvalósulását: „A lakásba történő bejutáskor a cipőkre védőpapucst kell húzni, hogy nyomok ne maradjanak. A kesztyű használata

²⁷ ÁBTL. 3103. 19.

²⁸ ÁBTL. uo.

²⁹ A fogalommeghatározásokat lásd részletesen: ÁBTL. 3103. 19-40.

³⁰ ÁBTL. 3103. 27. Idézi: GERGELY Attila: *Állambiztonsági értelmező szótár*. BM Könyvkiadó, Budapest, 1980, 113.

³¹ ÁBTL. 3103. 34.

³² ÁBTL. 3103. 37.

³³ ÁBTL. 3103. 38.

kötelező. A kutatást az előre tervezés szerint módszeresen kell végezni, az elmozdított tárgyakat az átvizsgálás után vissza kell helyezni. A behatolásban résztvevők igazolványt nem tarthatnak maguknál, hogy az esetleges lelepleződésnél az operációt betörésnek lehessen feltüntetni. [...] A titkos kutatás során általában tilos a lakásból bármit elvinni, azonban nagyobb tömegű röpcédulából -amennyiben az nem számozott- egy darab elhozható, vagy titkosíráshoz használt vegyszerekből minta vehető, ha ez nem vezet dekonspirációhoz. Fontos követelmény, hogy a talált tárgyat a megtalálás helyével együtt rögzíteni kell (fotó), ami operatív bizonyítékként is szolgál.”³⁴

A jegyzet meghatározza az állambiztonsági munka során alkalmazott módszerek fogalmát, amely a következő: „Operatív módszerek az állambiztonsági szervek előtt álló feladatokat elősegítő általános érvényű eljárások. Konkrétan az operatív módszerek az állambiztonsági szerveknek olyan titkosan, leplezetten, vagy nyíltan végrehajtott, tervszerű intézkedései, alkalmazott eljárásai, amelyek során az operatív feladatok megoldásához, az objektív igazság feltárásához szükséges információk, adatok és anyagok birtokába jutnak.”³⁵

A következőkben áttérek egy újabb levéltári anyag bemutatására. Az alábbiakban Pálincás György alezredes által 1977-ben készített 38 oldalas témajegyzékből a dolgozat szempontjából releváns információkat gyűjtöttem ki. A témajegyzék abból a célból készült, hogy az operatív munkát szabályozó BM parancsokat, illetve utasításokat összegyűjtve segítse az operatív tevékenység „szakszerűségét”. „Azokat a hatályos intézkedéseket tartalmazza, melyek alosztályszinten rendelkezésre állnak, ismeretük, értelmezésük nélkülözhetetlen a gyakorlati operativmunkában.”³⁶ Az operatív tanulmányok a témajegyzékben négy csoportra vannak bontva, amelyek az alábbiak:

1. kémelhárító munkával kapcsolatos
2. operatív ismeret, tapasztalatot bővítő tanulmányok
3. katonák által elkövetett bűncselekmények
4. a realizált államellenes bűnügyekben végzett operatív munka tapasztalatai.³⁷

Az alábbi táblázatban szemléltetem az operatív eszközökhöz kapcsolódó szabályozást.

F.sz.	Tárgy	Parancs, utasítás	Kapcsolódó szakirodalom
1.	Hálózati személyek minősítése	005/72. BM. pcs. III. f.	151-810/76. ÁB. Ismeret IV. köt. 15-21. o.
	Titkos együttműködés létrehozása a beszerzés	005/72. BM. pcs. V. f.	
	Kapcsolattartás megszervezése	005/72. BM. pcs. VII. f.	151-810/76. ÁB. Ismeret V. köt. 3-40. o.
1.	„T”- lakás szervezése, használata, ellenőrzés,	22/76. sz. pcs. BM.	151-810/77. ÁB. Ism. V. köt. 20-44.o.

³⁴ ÁBTL. 3103. 37-38.

³⁵ ÁBTL. 3103. 43.

³⁶ ÁBTL. A-3376. „Operatív munkát szabályozó hatályos parancsok, utasítások, intézkedések, operatív tanulmányok témajegyzéke.” 1977. augusztus 1. (Továbbiakban: ÁBTL. A-3376.) 3.

³⁷ Uo. 4-5.

	átadás, pihentetés, kizárás		
2.	„T” helyek létesítésének, felhasználásának szabályozása	3/75. sz. BM. III/IV. Csf. Út. III. pont	
1.	ÁB szervek előzetes ellenőrző és bizalmas nyomozati munkájának szabályozása - a bűncselekményre utaló információk előzetes ellenőrzés - felhasználható op. erők, - felhasználható op. módszerek, - előzetes ellenőrzés elrendelése	0010/73. sz. BM. pcs. I.f.	151-144-1/75. ÁB. Tanulmány 4. köt. 20- 38. o.
1.	Bizalmas nyomozás [...]	0010/73. sz. BM. pcs. III. f.	151-144-1/75. ÁB. Tanulmány 4. köt. 38- 78.o.
1.	Büntetőeljárás megindításának kezdeményezése	0010/73. sz. BM. pcs. IV. f.	
2.	ÁB. szervek előzetes ellenőrző és bizalmas nyomozati munkájának információ feldolgozásának szabályzata: - információfeldolgozás célja, - adatszolgáltatás, - az adatok tárolása, - az adatok feldolgozása	0018/75. sz. BM. pcs. I. f. II. f. III. f. IV. f.	
3.	Az ÁB. szervek előzetes ellenőrzési és bizalmas nyomozati munkájának szabályozásának egységes értelmezéséhez és végrehajtásához útmutató	6/74. sz. BM. III/IV. Csf.Út.	151-144-1/74. ÁB. Tanulmány 5-16. o.

(Szerk: a Szerző. Forrás: ÁBTL. A-3376. Operatív munkát szabályozó hatályos parancsok, utasítások, intézkedések, operatív tanulmányok témajegyzéke. 6-11.)

2.3. Az operatív bizonyítékok „realizálása” és a vizsgálati munka befejezése

A titkosszolgálati eszközök által gyűjtött adatokat, ahhoz, hogy azt a büntetőeljárásban felhasználni lehessen „jogi erőjűvé” kellett tenni, ezt a folyamatot az állambiztonsági terminológia szerint a realizálási folyamatnak nevezték.

A realizálás folyamatát a vizsgálati munkával kezdték. Az 1958-ban kelt Az eljárás megindítása – A vizsgálat keletkezése című ideiglenes tananyag³⁸ alapján az alábbiakat ismerhetjük meg. „A hálózati operatív osztálynak valamennyi anyagot, a csoport- vagy személyi dossziét át kell adni a vizsgálat számára előzetes tanulmányozás céljából. [...] Alapvető követelmény, hogy a hálózati operatív tisztek minél több tárgyi bizonyítékot adjanak a vizsgálati szerveknek a bűncselekményre vonatkozóan.”³⁹

A vizsgálati munka a hálózat útján vagy egyéb nyomozati eszköz útján kelt anyagok átvételével kezdődik, az összes nyomozati anyag átadásával a vizsgálati szerveknek véleményezés céljából: „Ezek az anyagok: személyi, vagy csoport dosszié, ügynöki, informátori jelentések, titkos tanuvallomások, tárgyi bizonyítékok, környezettanulmányok, a megtett intézkedésekről szóló jelentések, ellenőri, vagy szakértői vélemények, titkos házkutatásról, vagy figyelésről szóló jelentések, a törvény által előírt esetekben feljelentés, stb. A nyomozati anyagot egy vizsgáló és egy jogász kapja meg véleményezésre, akik az anyag áttanulmányozása után jelentésben írják meg az észrevételeiket.”⁴⁰

Az 1987-ben kelt „Az operatív úton nyert bizonyítékok jogi erejévé tételének áttekintése”⁴¹ című tanulmánytervezet alapján a realizálási folyamat három módszere különböztethető meg: a leplezett felhasználású módszer, a nyílt felhasználású módszer, valamint a taktikai felhasználású módszer.

A Leplezett felhasználású módszerről abban az esetben beszélünk, amikor a titkos módszerekkel gyűjtött információk titkos eszközei védve maradnak.⁴² Nyílt felhasználású módszer esetén: „a politikai érdekek nincsenek védve, ugyanis az operatív úton nyert bizonyítékot a büntetőeljárás során forrás, forma, tartalom tekintetében azonos módon kerül felhasználásra.”⁴³ Míg a taktikai felhasználású módszer esetén már a hatósági kihallgatás során van jelentősége, ugyanis a hatóságnak birtokában van a titkos úton nyert információ, de a kihallgatás során azt nem ismerteti, hanem a kihallgatási taktika módszereivel éri el, hogy a kihallgatott, aki lehet tanú vagy gyanúsított saját maga mondja el, „a jogilag bizonyítani kívánt tény elmondására készítse”.⁴⁴

„A 0010/73. sz. belügyminiszteri parancs [...] 25. pontja előírja, hogy a bizalmas nyomozás alatt különös figyelmet kell fordítani azokra a személyi és tárgyi bizonyítékokra, amelyek közvetve, vagy közvetlenül a büntetőeljárás szabályai szerint bizonyítás eszközei vagy forrásai lehetnek.

³⁸ ÁBTL. A-3058. „Az eljárás megindítása. A vizsgálat keletkezése - Ideiglenes tananyag.” (Továbbiakban: ÁBTL. A-3058.)

³⁹ ÁBTL. A-3058. 10.

⁴⁰ ÁBTL. A-3058. 19.

⁴¹ ÁBTL. A-2087. „Az operatív úton nyert bizonyítékok jogi erejévé tételének áttekintése. Tanulmány-tervezet, 1987.” (Továbbiakban: A-2087.)

⁴² ÁBTL. A-2087. 7.

⁴³ ÁBTL. A-2087. 8.

⁴⁴ ÁBTL. A-2087. uo.

Tapasztalataink azt mutatják, hogy az operatív feldolgozás témánk szempontjából nem eléggé célirányos, sok esetben csak adatgyűjtésként értékelhető. Nem minden esetben vannak tisztában, hogy milyen elkövetett bűncselekményről van szó. Ezt példázzák jelentéseik is, amelyekben ellenséges tevékenységként vagy gazdasági visszaélésként fogalmazzák meg az elkövetett társadalomra veszélyes cselekményt. A feldolgozás során hiányzik a rendelkezésre álló adatok, bizonyítékok célirányos és folyamatos értékelése abból a szempontból, hogy egy esetleges realizálás során az operatív bizonyítékot hogyan lehetne jogi erejűvé tenni. Pedig e tevékenységben rejlik a megfelelő összefüggés, mely alapján a felderítés során az operatív bizonyítékok alapján megállapított objektív igazság a büntető eljárásban a jogi bizonyítás módszereivel megállapítható.”⁴⁵

Az operatív úton nyert bizonyítékok elsődleges kérdése, hogy e bizonyítékokat hogyan lehet a büntetőeljárás során „jogszerűen” felhasználni. E kérdésre a tanulmánytervezet a következő választ adja:

„Mindenekelőtt három alapvető követelménynek kell teljesülni: az operatív eszközeink ne dekonspirálódjanak, az elérni kívánt állambiztonsági érdek maradéktalanul érvényesüljön, az operatív adat bizonyító erejű legyen. / operatív szerveink gyakran sok felesleges információt gyűjtenek össze, melyek nincsenek összefüggésben az elkövetett bűncselekménnyel/. A titkos operatív eszközök alkalmazásával szerzett bizonyítékoknak a realizálás során csak úgy lehetséges a felhasználása, ha a Be. Adta lehetősége szerint más eszközök igénybe vétele útján gondoskodunk – a konspiráció szabályainak mindenben megfelelő – fedésről.”⁴⁶

Mivel az idézett tanulmánytervezet 1987-ben készült, ekkor az 1973. évi I. törvény, vagyis a II. Be volt hatályban., amelynek 61. § (2) bekezdése kimondja, hogy az eljárás során fel lehet használni a bizonyítás olyan eszközeit is, amelyeket az arra illetékes hatóságok - a törvényben meghatározott feladataik teljesítése során - a büntetőeljárás megindítása előtt szereztek meg.

A tanulmánytervezet kiemeli, hogy a bizonyítékokat oly módon kell realizálni, hogy az a II. Be-nek megfelelő legyen. „A jogi erejűvé tétel kérdése szempontjából akkor jó a feldolgozó munka, ha az operatív eszközök a jogi bizonyítékok forrásaira mutatnak rá. Így abból mint egy kutból meríteni lehet. Pl. Nem elégséges a technikai anyagok rögzítése – bár ez operatív szempontból bizonyíték-, hanem a vétel után rögtön keresni kell azokat a közvetlen és közvetett bizonyítékokat, amelyeket a Be. Során hiteltérdemlően fel lehet használni.”⁴⁷

Az operatív úton nyert bizonyítékok realizálására a következő lehetőségeket ismerteti a tanulmánytervezet:⁴⁸

1. Operatív úton nyert adatok feljelentéssel történő realizálása:

- Hálózati személy feljelentőként szerepeltetése
- Titkos kutatás eredményének jogi erejűvé tétele, lojális személy névtelen bejelentése alapján

2. Leplezett „jogi erejűvé tétel” személyi bizonyítási eszközzel

- Hálózati úton nyert adat „jogi erejűvé tétele”, a hálózat tanúként kihallgatása útján

⁴⁵ ÁBTL. A-2087. 10-11.

⁴⁶ ÁBTL. A-2087. 17.

⁴⁷ ÁBTL. A-2087. 18.

⁴⁸ ÁBTL. A-2087. 23-43.

- Titkos figyelés adatainak „jogi erejűvé tétele” tanúvallomással
- Környezettanulmány adatainak felhasználása személyi bizonyítás eszközeivel
- 3./e rendszabály anyagának tanúkihallgatás útján való „jogi erejűvé tétele”
- Hálózati utón keletkezett adatok „jogi erejűvé tétele” a hálózat gyanúsított kihallgatásával

3. Leplezett „jogi erejűvé tétel” tárgyi bizonyítási eszközzel

- Hálózati adat „jogi erejűvé tétele” házkutatással
- Titkos kutatás eredményének „jogi erejűvé tétele”
- Operatív technikai anyagok „jogi erejűvé tétele” tárgyi bizonyítási eszközzel
- Hangfelvétel tárgyi bizonyítékként való felhasználásának problematikája
- A „K” ellenőrzés során elfogott, bűncselekmény tárgyi bizonyítási eszközét képező postaküldemény „jogi erejűvé tétele”, a lefoglalással kapcsolatos eljárás.

A II. Be. 5. § (1) bekezdése kimondja, hogy a hatóságok feladata, hogy az eljárás minden szakaszában a tényállást alaposan és hiánytalanul tisztázzák, a valóságnak megfelelően állapítsák meg, a terhelő és mentő, valamint a büntetőjogi felelősséget súlyosító és enyhítő körülményeket egyaránt figyelembe vegyék. Fel kell deríteni azokat az okokat és körülményeket is, amelyek a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tették. A (2) bekezdés kimondja, hogy az eljárásban részt vevő személyek az e törvényben meghatározott esetekben és módon kötelesek és jogosultak a bizonyításban közreműködni. Az idézett szakasz legfontosabb rendelkezése (3) bekezdés, amely kimondja, hogy a büntetőeljárásban szabadon felhasználható minden olyan bizonyítási eszköz és bizonyíték, amely a tényállás megállapítására alkalmas lehet; a hatóságok ezeket egyenként és összességükben szabadon értékelik, és ezen alapuló meggyőződésük szerint bírálják el.

A tanulmánytervezet az említett szakaszhoz hozzáfűzi, hogy a jogi szabályozás szerint az állambiztonsági szervek: „[Á]ltal beszerzett bizonyítékok megszerzésének módja, figyelembe véve a jelentésükben foglalt titkos operatív eszközöket, nincsenek kötött formákhoz igazítva. Elismeri a nyomozás elrendelése előtti felderítést, így az általa beszerzett bizonyítékként értékelhető adatokat is. Tükrözi a technikai fejlődésével realizálható tárgyibizonyítékokat. [...] a konspirációs érdekeken kívül más akadálya nincs, hogy a hálózat, külső figyelés, munkahely, szálloda- és fogdatechnika, valamint munkahelyi kutatás által létrehozott operatív bizonyítékokat a büntető eljárás során jogi bizonyítékként fel lehessen használni. Sokkal bonyolultabb és magasabb politikai érdekekből is problémásabb a magánlakásba telepített operatív technikai eszközök, a 3/a. rendszabály és a magánlakásokban történt titkos kutatások felhasználása. De leszögezhetjük, hogy jogi megítélés szempontjából elfogadható. Természetesen a büntető eljárásban történt felhasználásban szükséges kidolgozni, hogy az operatív eszközök tekintetében érvényesüljön a hitelt érdemlőség vizsgálatának lehetősége.”⁴⁹

A következőkben áttérek annak vizsgálatára, hogy az operatív úton nyert bizonyítékok realizálása során, mit jelent a II. Be. szempontjából jogi erővel rendelkező bizonyíték, vagyis az elégséges bizonyíték fogalmára. Ennek megismeréséhez „A büntetőeljárás megindításának jogi előfeltételei és Az alapos gyanú értelmezésének elvi és gyakorlati kérdései az

⁴⁹ ÁBTL. A-2087. 57-58.

állambiztonsági munkában” című 1978-ban készült előadástervezetet⁵⁰ használok fel. A nyomozási szak azon pontján, amikor már rendelkezésre állnak a bizonyítékok, a hatóság megkezdi a bizonyítékok realizálását, amely azt jelenti, hogy a bizonyítékot „jogszerűen” fel lehet használni a büntetőeljárásban, ez jelenti a realizálás előtt álló ügyet.

„[E]zt két irányban kell elvégezni. Egyrészt elemzést igényel, hogy bizonyítva van-e operatív uton a bűncselekmény történeti tényállása, másrészt azt is meg kell válaszolni, hogy adottak-e a büntetőeljárás megindításának jogi feltételei. A realizálás feltételei akkor adottak, ha a bűncselekmény, ill. az elkövetőre vonatkozó alapos gyanú mellett, bizonyítottak a perrendi bizonyítás lehetőségei. Helyes álláspont szerint az operatív felderítésnek nem lehet feladata a nyílt büntetőeljárásban felhasználható bizonyítékok beszerzése, egyszerűbben szólva nem helyettesítheti a nyílt nyomozást. Az előzetes ellenőrzésekkel, ill. bizalmas nyomozásokkal szemben az a fő követelmény, hogy a titkos eszközök és módszerek révén a nyíltan is felhasználható bizonyítékok forrásait tárják fel.”⁵¹

Amennyiben a realizálás időpontjában, kizárólag operatív bizonyítékok állnak rendelkezésre, akkor a büntetőeljárás megindítását akként kell előkészíteni, hogy a gyanúsított első kihallgatásán, már nyíltan is felhasználható bizonyítékok álljanak rendelkezésre. Például: a bűncselekmény megvalósítását dokumentáló levél „jogi erejűvé tételeivel”, házkutatás olyan helyiségben, ahol korábban titkoskutatás került végrehajtásra és ez alapján tudott, hogy tárgyi bizonyítékok állnak rendelkezésre, vagy olyan személy tanúként kihallgatása, aki az az eljárás tárgyát képző bűncselekményről közvetlen, vagy közvetett tudomással bír.⁵²

Az operatív-vizsgálati munka befejezésével a vizsgálati dossziét is le kell zárni. Ennek előfeltétele volt, hogy a bíróság elé kerülő anyagokban csak olyan bizonyítékok kerülhetnek, amelyeket a „realizálással” megállapítottak. Erről Gerő Tamás őrnagy által 1958-ban írt „A vizsgálati munka befejezése - Ideiglenes tananyag.” című jegyzetét⁵³ ismertetem.

„A dosszié a bíróságra kerül. Mindazokat az okiratokat el kell helyezni, amelyeket a tárgyaláson az ügyben fel kell használni. A dosszié nem tartalmazhat olyan adatot, vagy iratot, amely az operatív hálózati munkára vonatkozik, vagy arra utaló adat. A dossziéba kerül a letartóztatottaktól felvett összes jegyzőkönyv, kivéve az operatív célokra felvett jegyzőkönyvek, továbbá a tanuktól felvett jegyzőkönyvek, és az ügyben beszerzett minden bizonyíték, szembesítési jegyzőkönyvek, bűnjegyzék. A dossziéba a letartóztatási határozat is bekerül. A vizsgálat folyamán keletkezett olyan adatokat, amelyek az operatív, hálózati munka eredménye alapján keletkeztek, vagy az operatív hálózati intézkedéseket tartalmazzák, a személyi dossziéba kell elhelyezni, Amennyiben a letartóztatottnak személyi dossziéja nem volt, akkor a titkos iratokat egy külön dossziében kell elhelyezni.”⁵⁴

⁵⁰ ÁBTL. A-2086 „A Büntetőeljárás megindításának jogi előfeltételei. Az alapos gyanú értelmezése - Előadás: leadva 1978-ban.” (Továbbiakban: ÁBTL. A-2086.)

⁵¹ ÁBTL. A-2086. 11.

⁵² ÁBTL. A-2086. uo.

⁵³ ÁBTL. A-3064. „A vizsgálati munka befejezése - Ideiglenes tananyag.” (Továbbiakban: ÁBTL. A-3064.)

⁵⁴ Továbbiakban: ÁBTL. A-3064. 20.

2.4. Összegzés

A dolgozat jelen fejezetében ismertettem az operatív bizonyíték korabeli fogalmát, illetve azok realizálásának folyamatát. A 0010/1973. miniszteri parancs 26. b) pontja kimondja, hogy tilos a bizalmas nyomozás során nem ügyre tartozó adatokat gyűjteni.⁵⁵ A levéltári anyagból mégis megtudhatjuk, hogy a gyakorlatban ez a tilalom nem érvényesült, ugyanis többször is olvashattunk arról utalást, hogy a hatóságok gyakran csupán „adatgyűjtő tevékenységet végeztek”, tehát olyan információkat is nyilvántartottak, amelyek egyáltalán nem vagy nem szorosan képezték az ügy tárgyát. A dolgozat e fejezetében bizonyítást nyert, hogy a tárgyalt korszakban a titkos adatgyűjtés, titkos információgyűjtés szabályozása rendkívül szétszórt volt, nem voltak meg a jogbiztonságot szolgáló garanciák, az eljárási szabályok folyamatos változásban voltak, számos BM parancs lépett hatályba és rendelkezett az adatgyűjtő tevékenységről és a nyomozásról. Az operatív bizonyítás „szakszerűsítése” céljából számos útmutató anyag készült az állambiztonsági szervek részére, ebből is látható a szabályozás titkosított volta. Ezen túl megállapíthatjuk, hogy az adatgyűjtő tevékenység a társadalom számára nem volt megismerhető, ugyanis azokat titkosított szabályokban rögzítették.

Tóth Mihály szavaival élve: „A titkos eszközök rendszeres alkalmazását az ezt leplezni próbáló formális jogi kirakatok mögé rejtették. Nálunk a múlt század utolsó évtizedéig a magánszférát érintő titkos technikai eszközökről és módszerek alkalmazásáról stílszerűen titkos jogszabályok rendelkeztek.”⁵⁶

Az állambiztonsági szervek tagjai, a bizalmas nyomozás során gyűjtött bizonyítékokat a nyílt büntetőeljárás során felhasználták úgy, hogy sértették a büntető eljárásjog főbb alapelveit, mint az officialitás, legalitás elvét.⁵⁷ Ugyanis az említett levéltári iratokból látható, hogy az állambiztonsági szervek tagjait (ügynök) bevonták a büntetőeljárásba résztvevő személyként, mint például: tanú, feljelentő. Ugyan a fentebb bemutatott források konkrétan nem tartalmaztak utalást, azonban fontosnak tartom megjegyezni a fegyverek egyenlőségének sérülését is, ugyanis a későbbi büntetőeljárásban a vádlott nem ismerhette meg az ellene szóló bizonyítékokat. A belső, titkosított szabályozás nagy teret engedett a koholt bizonyítékoknak, amelyek alapján a számos koncepció per indulhatott. Felmerülhet a kérdés, hogy miért keresek jogállami alapelveket, egy diktatórikus rendszerben.

Természetesen nem kérhetjük számon, hogy miért nem érvényesültek a garanciális szabályozások, a szocialista szabályozásban, azonban ahhoz, hogy átlássuk a szabályozási rendszer aggályosságát, a jogállami alapelvekhez kell nyúlnunk.

3.

A titkos adatszerzés szabályozása az 1998. évi XIX. törvényben

⁵⁵ A-2086. 10.

⁵⁶ TÓTH Mihály: Néhány időszzerű garanciális kérdés a titkos nyomozati (felderítési) eszközök eredményének felhasználása köréből. *Büntetőjogi Szemle*, 2016/1–2. szám (Továbbiakban: TÓTH 2016.) 92.

⁵⁷ Lásd bővebben: HERKE Csongor: *A büntetőeljárás alapelvek összehasonlító megközelítésben, különös tekintettel a legalitás elvére*. In: HACK Péter - HORVÁTH Georgina - KIRÁLY Eszter (szerk.): *Kodifikációs kölcsönhatások, Tanulmányok Király Tibor tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, 95-112.

A rendszerváltást követően egyértelmű törekvés volt arra, hogy a titkos adatgyűjtést, titkos információgyűjtést törvényi szinten kell szabályozni. Ennek első pontja az 1990. évi X. törvény a „különleges titkosszolgálati eszközök és módszerekről”. A törvény alapján bírói és ügyészi engedélyhez nem volt kötve a titkosszolgálati eszközök használata.⁵⁸

A titkos adatszerzés és titkos információgyűjtés szabályozásában számos jogértelmezési kérdés merült fel a régi Be. kapcsán. Tekintettel a dolgozat terjedelmi korlátjára, valamint a vonatkozó szakirodalom⁵⁹ részletes megállapításaira, most csupán a fontosabb kérdéseket foglalom össze röviden.

Először is különbséget kell tennünk a titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzésfogalma között, miszerint az előbbit külön törvények alapján, az arra hatáskörrel rendelkező szervek bírói vagy igazságügy-miniszteri engedély alapján, a nyomozás elrendelését megelőzően végezhetnek, az utóbbit a régi Be. 200-206. § szerint kizárólag a nyomozás elrendelésétől a nyomozás iratainak ismertetéséig teljesíthető, bírói engedély alapján.⁶⁰ Látható, hogy a szabályozás kettőssége és széttagoaltsága, amely alkotmányossági aggályokat vetett fel.⁶¹ A két fogalom közös eleme a bűnügyi célú felderítés, azonban a titkos információgyűjtés esetén a bűnfelderítés részcélként jelenik meg, míg titkos adatszerzés során igazságszolgáltatási célként, ugyanis a cél az adatok bizonyítékként történő felhasználása a büntetőeljárásban, azonban az előbbinél még nincs a hatóság birtokában minden információ, hiszen arra a kérdésre keresi a választ, hogy a megfigyelés alanyai követnek-e el valamilyen bűncselekményt, vagy sem.⁶²

A titkos adatszerzés fogalmát a régi Be. 200. § mondta ki, miszerint az ügyész és a nyomozó hatóság bírói engedély alapján az elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítása, elfogása, valamint bizonyítási eszköz felderítése érdekében a nyomozás elrendelésétől a

⁵⁸ A rendszerváltást követő szabályozás fejlődéséről lásd bővebben: FÁBIÁN Péter: A titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályok jogfejlődésének büntetőjogi értékelése. *Büntetőjogi Szemle*, 2019/1. szám, 39-44.

⁵⁹ Lásd bővebben: KIS László: *Titkos adatgyűjtés a büntetőeljárásban*. Complex Kiadó, Budapest, 2013; KISS László: A titkos adatgyűjtés eredményének bizonyítékként történő felhasználásáról. *Belügyi szemle*, 2012, 60. évf., 12. szám; 36-46.; GÁBRI Angéla: Titkos adatszerzés a hatékony bűnüldözés szolgálatában. *Büntetőjogi Szemle*, 2015/3. szám 52-55.; KENESE Attila: *Titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása és eredményének felhasználása során felmerülő jogértelmezési kérdések a bírósági gyakorlat tükrében*. Jogi Fórum Publikáció, 2013; <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/508> (Letöltés: 2020. 10. 01.) NYESTE Péter: A bűnüldözési célú „titkos információszerzés” és a büntetőeljárás kapcsolata. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2013, I. évf. 1. szám, 20-38.; NYITRAI Endre: A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés alkalmazása során felmerülő kérdések. *Büntetőjogi Szemle*, 2014/3. szám, 32-40.; FENYVESI Csaba: A titkos adatgyűjtés és a nyomozási bíró. *Ügyészek Lapja*, 2004/4. szám, 5-22.; FENYVESI Csaba: A védő és a titkos adatgyűjtés. *Belügyi Szemle*, 2001/11. szám, 66-74.; BALLA Lajos: Adalékok a titkos információgyűjtés, valamint a titkos adatszerzés kriminalisztikai és eljárási problémáihoz. debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/titkosadatgyujtes.pdf (Letöltés: 2020. 10. 01.), IBOLYA Tibor: A Jó, a Rossz, és a Csúf, avagy az Ügyész, a Korruptió elleni küzdelem és a Be. *Magyar Jog*, 2015/5. szám; BEJCZI Alexa: A titkos információgyűjtés célhoz kötöttsége, *Rendészeti Szemle*, 2006/7-8. szám, 126-146.

⁶⁰ CZINE Ágnes: A titkos információgyűjtés néhány jogértelmezési kérdése. *Fundamentum*, 2006/ 1. szám (Továbbiakban: CZINE 2006.) 119.

⁶¹ GÁBRI Angéla: Titkos adatszerzés a hatékony bűnüldözés szolgálatában. *Büntetőjogi Szemle*, 2015/3. szám, (Továbbiakban: GÁBRI 2015.) 52.

⁶² FINSZTER Géza: A titkos információgyűjtés szabályozása a hatályos jogban. In: IRK Ferenc (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok*, OKRI, Budapest, 2000/37. Kriminológiai Tanulmányok. 101–122; GÁBRI (2015.) i.m. 53. o.

nyomozás iratainak ismertetéséig az érintett tudta nélkül -a törvényben meghatározott a)-tól c)-ig tartó esetekben- rögzítheti és felhasználhatja.

A régi Be. 200. § (4) bekezdésének értelmében egyszerre nem folytatható titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés, ugyanis a bírói, illetve igazságügy-miniszeri engedélyhez kötött titkos információgyűjtés a nyomozás elrendelését követően titkos adatszerzéssé alakul át, ekkortól a régi Be-t és nem a külön törvényi rendelkezéseket kellett alkalmazni.⁶³

A bírónak vizsgálni kell, hogy a titkos adatszerzés a törvényi követelményeknek megfelelt-e, tehát jogszerűen jutott-e az arra feljogosított szerv az adatok birtokába, eljárása során megtartotta-e a régi Be. 77. § rendelkezéseit, nem mellőzhető a titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítvány és a bírósági határozat vizsgálata sem. A bírói vizsgálatnak ki kell térnie arra is, hogy a bírói engedélyben meghatározottak szerint szerezték-e be a bizonyítékokat.⁶⁴

A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés során keletkezett bizonyítékokat csak az erre vonatkozó engedélyben megjelölt bűncselekménynek a bizonyítására lehet felhasználni, illetve az Nbtv.-ben meghatározott, jogilag védett érdekhez, célhoz kellett kötődnie, ezért a vonatkozó indítványban pontosan meg kellett jelölni a bűncselekményt, valamint annak minősítését.⁶⁵

Amennyiben a titkos információgyűjtés során keletkezett adatok az Nbtv.-ben vagy az Rtv.-ben megfogalmazott célok érdekében történt, de nem feleltek meg a Be. 201. §-ának, akkor nem használhatták fel bizonyítékként, annak ellenére sem, hogy az adatok beszerzése törvényes volt.⁶⁶

Számos értelmezési kérdés merült fel a régi Be. kapcsán, amelyek kiküszöbölésére az új Be-től várhattunk megoldást. E várakozásokat összegezve Tóth Mihály gondolataival idézem:

„Mindenekelőtt el kell döntenünk a bűnüldözési célú titkos információgyűjtésnek a többi titkos eszközhöz – elsősorban a nem bűnüldözési célú titkos információgyűjtéshez – és a büntetőeljáráshoz való viszonyát. Gondolkodnunk kell azon is, érdemben erősíteni kívánjuk-e a nyomozási bíró titkos felderítéshez kapcsolódó jogosítványait, vagy beérjük a jelenlegi, a törvényes eljárást inkább igazoló, mint erősítő szerepkörének fenntartásával. Egyáltalán: hogyan ítéljük meg a titkosszolgálati eszközök szerepét, feltételeit és jövőjét a bűncselekmények elleni küzdelemben? Tény, hogy az ilyen eszközöket a legstabilabb jogállamok sem nélkülözhetik, azok törvényes működésük, hovatovább fennmaradásuk fontos zálogai. Ám vajon nem kell-e attól tartanunk, hogy indokolatlan túltengésük ahelyett, hogy védené, aláássa a demokratikus intézményeket? Meg tudjuk-e oldani, hogy a bűnüldözés törvényessége és hatékonysága ne egymás rovására erősödjék?”⁶⁷

⁶³ CZINE (2006.) i.m. 120.

⁶⁴ CZINE (2006.) i.m. 122.

⁶⁵ CZINE (2006.) i.m. 122-123.

⁶⁶ CZINE (2006.) i.m. 123.

⁶⁷ TÓTH Mihály: Néhány időszzerű garanciális kérdés a titkos nyomozati (felderítési) eszközök eredményének felhasználása köréből. *Büntetőjogi Szemle*, 2016/1–2. sz., 97.

E fejezetet Czine Ágnes gondolataival zárom, miszerint a régi Be.: „90 törvényi módosítást, 2000 § módosítást és 15 Alkotmánybírósági Határozatot élt meg, és hatályos volt 15 éven át. Élt 15 évet...”⁶⁸

4.

Az Alkotmánybíróság határozatai

A következőkben a dolgozatom szempontjából releváns Alkotmánybírósági határozatokat mutatom be, amelyek a titkosszolgálati eszközökkel, titkos adatgyűjtés alkotmányossági kérdéseivel foglalkoznak. Az Alkotmánybírósági határozatok vizsgálata előtt fontosnak tartom megjegyezni, hogy a jogrendszerünk elsődleges alapjogi tesztje a szükségesség-arányosság vizsgálata, amelyet a 30/1992. (V.26.) AB határozat is lefektetett,⁶⁹ a szükségesség-arányosság vizsgálata a szabályozásban mindig elsődleges kiindulópont.

4.1. A 60/1994. (XII. 24.) AB határozat

Először a 60/1994. (XII. 24.) AB határozatot szeretném röviden megemlíteni. Dolgozatom szempontjából azért tartom fontosnak a hivatkozott AB határozat említését, mivel kutatásom során az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának iratanyagának a témám szempontjából releváns fondjait dolgoztam fel. A hivatkozott AB határozat az információs önrendelkezési jog alapján kiemeli a múlt megismerésének jelentőségét, ezáltal biztosítva az alkotmányellenesen kelt adatbázisok megismerését.⁷⁰

„A múlt megismerése, valamint a rendszerváltás jelentőségének tárgyilagos értékelése is feltételezi a titkosszolgálatok tevékenységének napfényre kerülését. E körben az adatvédelmi törvények is rendszerint - megfelelő garanciák között tartott - kivételt tesznek a személyes adatok védelme alól az általános megismerhetőség javára. Az Avtv. [...] is megengedi személyes adat nyilvánosságra hozását, ha az a történelmi eseményekről folytatott kutatások eredményeinek bemutatásához szükséges. [...] hasonlóképpen szükséges a múlt feldolgozásához, hogy az egykori titkosszolgálatok titkossága ne maradjon fenn továbbra is.” {60/1994. (XII. 24.) AB határozat, Indokolás IV. 2. pontja}

4.2. A 31/2001. (VII. 11.) AB határozat

Az AB határozatban az Alkotmánybíróság megállapította a az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal egyes feladatairól szóló 1998. évi XCIII. törvény 5. § (2)-(3) bekezdése, a 9. § (2) bekezdése, 20. § (3) bekezdése, 20. § (4) bekezdés a) pontja és 20. § (5) bekezdése, továbbá a bírói engedélyhez kötött különleges eszközök és módszerek engedélyezésével, igénybevételeivel kapcsolatos szabályokról szóló 11/1999. (V. 12.) PM rendelet

⁶⁸ CZINE Ágnes: *Gondolatok az új büntetőeljárás törvény kapcsán avagy leplezett eszközökkel leplezetlenül?* In: ARATÓ Balázs (szerk.): *Jogalkotási tükrök 2010-2018*. Budapest, Patrocinium Kiadó, 2018. (Továbbiakban: CZINE 2018./a) 272.

⁶⁹ CSIKY-MÉSZÁROS Ákos: A titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés alapjogi problémái. *Belügyi Szemle*, 2017/1. szám, (Továbbiakban: CSIKY-MÉSZÁROS 2017.) 5.

⁷⁰ 23/1999. (VI. 30.) AB határozat és a 31/2003. (VI. 4.) AB határozat szintén az információs önrendelkezéshez kapcsolódik, a hivatkozott AB határozatok a Történeti Hivatalról szóló 1994. évi XXIII. törvény egyes rendelkezéseit alkotmányellenesnek minősítette. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának létrehozásáról szóló 2003. évi III. törvény módosításáról a 2. § (1) bekezdése, valamint 8. §-a alkotmányellenességét az 37/2005. (X. 5.) AB határozat mondta ki.

alkotmányellenességét, ezért e rendelkezéseket 2002. december 31-i hatállyal megsemmisítette.

„Az Atv. nem az APEH működéséhez igazodóan szabályoz, hanem a rendőrség működésével szorosan összefüggő titkos információgyűjtést adaptálja teljes egészében. Ez az adaptálás az Rtv. két fejezetére vonatkozik. Mivel a rendőrség működése minősített többséghez kötött szabályozási tárgykör, ezért annak - a feladatellátással összefüggő szervezeti kapcsolat hiányában történő - átvétele minősített többséget kíván. Az APEH nem az Alkotmányban nevesített szerv, az Rtv. mint kétharmados törvény a titkos információgyűjtés körében nem biztosít érdemi feladatot az APEH-nak. Az Alkotmány 40/A. § (2) bekezdés első mondata szerint „a rendőrség alapvető feladata a közbiztonság és a belső rend védelme”, az APEH mint szervezet ezen alkotmányos feladatellátásban közvetlenül nem vesz részt, ilyen feladatokkal nem rendelkezik (az APEH feladata az államháztartás törvényes bevételeinek biztosítása).” {31/2001. (VII. 11.) AB határozat, Indokolás V. 3.1. pontja}

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint, az, hogy az adóbűncselekmények hatékonyabb felderítésre kerüljenek, ezért az APEH rendelkezzen bizonyos titkos eszközökkel és módszerekkel, önmagában alkotmányossági szempontból nem kifogásolható, azonban az ehhez megfelelő formai keretek szükségesek, amely a minősített többséghez kapcsolódik. Ez a garanciális rendelkezés sérült, tehát ezért alkotmányellenesnek minősül. {Lásd:31/2001. (VII. 11.) AB határozat, Indokolás V. 3.3. pontja}

4.3. A 47/2003. (X. 27.) AB határozat

Az AB határozat kimondta, hogy mivel a rendőrség bűnmegelőzési intézkedés elrendelése előtt nem jogosult titkosszolgálati eszközök alkalmazására, azonban a bűnmegelőzési ellenőrzési eljárás nem tekinthető nyomozási eljárásnak sem, ezért az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztálya kiadta a 483/2000. számú Módszertani Útmutatót, amely nem minősül jogszabálynak, közzétételre nem került, tehát tartalmát a rendőrségi szervezeten kívül mások nem ismerhetik meg. Mivel a személyes adatok védelme törvényszintű szabályozás szükséges, ezért a belső utasításon alapuló szabályozás alkotmányellenesnek minősül. {Lásd: 47/2003. (X. 27.) AB határozat III.4.1.2. pontja}

4.4. A 2/2007. (I. 24.) AB határozat

Dolgozatom szempontjából az egyik legfontosabb alkotmánybírósági határozat a 2/2007. (I. 24.) AB határozat, ugyanis a titkos információgyűjtés egyes kérdéseivel foglalkozik.⁷¹ Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 69. § (3) bekezdésének alkotmányellenességét, ezért megsemmisítette azt. Emellett, megállapította a Régi Be. 201. § (1) bekezdés b)-c) pontja, illetve e)-f) pontja alkotmányellenességét, ezért megsemmisítette a hivatkozott rendelkezéseket. Bírói kezdeményezésre érkezett az indítvány az Alkotmánybírósághoz, amely a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény, illetve a régi Be. egyes, a titkos információgyűjtésre, valamint a titkos adatszerzésre vonatkozó rendelkezései alkotmányellenességének megállapítása és megsemmisítése tárgyában. {Lásd: 2/2007 (I. 24.) AB határozat, Indokolás I. 1. pontja}

⁷¹ Lásd bővebben: SOLTÍ István: A titkos információgyűjtés törvényessége. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2013, I. évfolyam I. szám 5-19.; TÓTH Judit: A rendészet alkotmányossági minimumai és az alaptörvény. *Közjogi Szemle*, 2011/2. szám, 15-27. o.

A titkos információgyűjtés szabályozásáról a nyomozás elrendelése előtt, a következő jogszabályok rendelkeztek: az Rtv., az Nbtv., az Ütv., a Vám tv. és a Hör. szabályai alapján. Az Nbtv. a titkos információgyűjtés szabályait önálló rendszerben szabályozta, míg a Vám tv., a Hör. és az Ütv. az Rtv. szabályrendszerére épül s arra utal vissza. A titkos adatszerzés szabályozásáról a már elrendelt nyomozás során, a vádelemelésig a régi Be. rendelkezései voltak irányadóak. A Be. 200. § (4) bekezdéses szerint, amennyiben azonos ügyben korábban titkos információgyűjtés folyt, a nyomozás elrendelése után azt titkos adatszerzéssé kell átalakítani. {Lásd: 2/2007 (I. 24.) AB határozat, Indokolás III. 2.2. pontja}

Az AB határozat indokolása az alábbi fontos kritériumokat mondja ki a titkos információgyűjtés kapcsán, a törvényesség megállapításával kezdve:

„[A] magánszféra minden (akár a legitimebb) szegmensébe erőteljes beavatkozást lehetővé tévő, és a bűncselekmény elkövetőjén kívül másokat is – adott esetben – nagy számban érintő eszközök és módszerek alkalmazása ne függjön az alkalmazók és az alkalmazást engedélyezők ellenőrizhetetlen diszkrecionális döntésétől. *A megfelelő szabályozás zárhatja csak ki az önkényes alkalmazást és teszi lehetővé, hogy a büntetőeljárás során ténylegesen csak törvényesen beszerezett bizonyítékok kerülhessenek felhasználásra.* A bizonyítás törvényessége az állam büntető igényének érvényesítésére keretül szolgáló büntetőeljárás elve és alapvető igénye. *A bizonyítás törvényességére vonatkozó eljárási intézmények és rendelkezések a hatóságok és a bíróság önkényének kizárását szolgálják.* E szabályok érvényre jutása attól függetlenül áthághatatlan követelmény, hogy a bizonyítékok beszerzésére a proaktív szakaszban vagy a nyomozás elrendelése után került sor.” {2/2007 (I. 24.) AB határozat, Indokolás IV. 3.5. pontja}

Az ágazati szabályozás (Rtv., Nbtv mellett a régi Be.), amelyben sem a célok, sem a fogalmi rendszerük nem tekinthető összehangoltak, nagy teret enged az önkényes jogértelmezésnek, amely mellett nem tartalmaz megfelelő törvényi korlátokat:

„Ezzel a jogintézmények eljárási garanciát jelentő lényege üresedik ki, ami pedig közvetlenül érinti a tisztességes eljárás feltételét jelentő törvényes bizonyítás követelményét. [...] *A megfelelő szabályozás zárhatja csak ki az önkényes alkalmazást és teszi lehetővé, hogy a büntetőeljárás során ténylegesen csak törvényesen beszerezett bizonyítékok kerülhessenek felhasználásra.*” {2/2007 (I. 24.) AB határozat, Indokolás IV. 3.5. pontja}

Az Alkotmánybíróság kiemeli, hogy nem adható a jogalkalmazók számára olyan általános felhatalmazás a titkos eszközök alkalmazására, még a közrend, közbiztonság védelme érdekében sem, amely az alapvető jogok korlátozását anélkül teszi lehetővé, hogy „a szükségesség – arányosság követelményének érvényesülése a felhatalmazás egyes feltételei vonatkozásában – absztrakt és konkrét értelemben – ellenőrizhető lenne.” {2/2007 (I. 24.) AB határozat, Indokolás IV. 3.6.2. pontja}

A titkos adatgyűjtés lefolytatása tekintetében az alapjogok korlátozásának tényleges szükségessége és arányossága nem volt ellenőrizhető, ugyanis a titkos információszerzés és a titkos adatgyűjtés anyaga nem képezte részét a büntető iratoknak, így nem volt elérhető sem a bíró, sem a védő számára. A bírósági iratokhoz az ügyész csak bizonyos okirati bizonyítékokat

csatolt, mint például: a titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt, a bíróság engedélyezéséről szóló határozatát és az adatszerzés végrehajtásáról szóló (de nem annak a végrehajtója által jegyzett) jelentést. A jelentésből azonban nem volt megismerhető a következő adatok: sem a résztvevőkre, sem az eszköz alkalmazásának időtartamára, helyszínére, illetve az engedéllyel érintett és a harmadik személy közötti kapcsolatfelvétel és kapcsolattartás terepére vonatkozó adat. „Az alkalmazás folyamatáról ez az okirat – eltérő törvényi rendelkezés híján – csupán a jelentés készítője által „szükségesnek ítélt mértékig” tartalmazott tájékoztatást. A titkos adatszerzéssé alakított titkos információgyűjtés anyagáról pedig – az ügyben dönteni jogosult, s ennek során a bizonyítás törvényességének vizsgálatára is köteles bíróság számára – semmilyen adatot nem kellett bemutatni, a törvény még tényleges megtörténtének igazolását sem kívánta meg.” {2/2007 (I. 24.) AB határozat, Indokolás V. 2.4. pontja}

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a korábbi szabályozás szerint, a magyar szabályozási modell a vegyes rendszer elemeit tükrözi, mivel a titkos adatszerzés szabályozásában megtalálhatók az általános feltételek, egyrészt a legalább ötévi szabadságvesztésben megállapított feltétel, valamint a legalitás elve alapján, azok a bűncselekmények, amelyek esetében nincs lehetőség az engedélyező hatósági mérlegelésére a korábbi Be. 201. § (1) bekezdése alapján. A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 69. § (3) bekezdése szintén felsorolja, hogy milyen esetekben jogosult a rendőrség bűncselekmény gyanúja miatt felderítést végezni a titkos információgyűjtés elrendelésekor.⁷²

4.5. A nemzetbiztonsági ellenőrzéssel összefüggő AB határozatok

A nemzetbiztonsági ellenőrzéssel kapcsolatos AB határozatok nem érintik szorosan a dolgozat témakörét, azonban a dolgozat során vizsgált alkotmányos kérdésekről a fontosabb rendelkezéseket, e ponton ismertetem.⁷³

A IV.5. A 16/2001. (V. 25.) AB határozat kimondta, hogy ahhoz, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok semmilyen körülmények között nem jelenthessenek veszélyforrást a demokratikus jogrendre, annak érdekében, a titkos, illetve sajátos eszközöket felhasználó nemzetbiztonsági tevékenység megfelelő jogi szabályozást, valamint garanciarendszert igényel. Az alapvető jogokat korlátozását az ország nemzetbiztonságának megóvása, valamint szuverenitásának érvényesítése céljából szükségszerű, illetve indokolt. {Lásd: 16/2001. (V. 25.) AB határozat, Indokolás III. 1. pont}

A 9/2014. (III. 21.) AB határozat kimondta: „nem bűnüldözési célú vagy súlyos veszélyt elhárítani hivatott, és minden elemében indokoltan titkos vizsgálódásról van szó, hanem olyan - kockázatfelmérő - eljárásról, amelyről (legalább az eredményéről) az érintett személy tud.” {9/2014. (III. 21.) AB határozat, Indokolás [66]}

⁷² CSIKY-MÉSZÁROS (2017.) i.m. 7.

⁷³ Nbtv. rendelkezéseinek alkotmányossági kérdéseiről lásd bővebben: 12/2017. (VI. 19.) AB határozat. A nemzetbiztonsági ellenőrzés új szabályainak alkotmányossági kérdéseiről lásd bővebben: 19/2018. (XI. 12.) AB határozat. A nemzetbiztonsági ellenőrzés szabályozásáról, lásd bővebben: PÉTERFALVI Attila: A nemzetbiztonsági ellenőrzés új szabályairól. *Acta Humana*, 2013/1. szám 49-66.; FINSZTER Géza: Állambiztonság – nemzetbiztonság, *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2019, 7. évf. 3. szám, 147-149.; FINSZTER Géza: *Állambiztonság – nemzetbiztonság és a rendszerváltozás (1989–1990)*. In: DRUSZA Tamás (szerk.): A magyar elhárítás fejlődése. Dialóg Campus Kiadó-Nordex Kft, Budapest, 2019, 147-159.

4.6. Összegzés

Az Alkotmánybírósági határozatok áttekintése során láthattuk, hogy milyen jogállami garanciák szükségesek a titkos információgyűjtés, titkos adatszerzés szabályozásához. A pártállami szabályozáshoz képest legfontosabb jogállami garancia a törvényszintű szabályozás, ugyanis láthatjuk, hogy jogállamban nem érvényesülhetnek a titkosított belső szabályozások.

A titkosszolgálati eszközök a magánszféra, valamint a személyes adatok védelmének súlyos korlátozását jelentik. A legfontosabb kérdéskör, ezért a hatósági visszaélés kizárásának garanciális szabályozása. A szabályozás minden pontján a szükségesség-arányosság tesztje az irányadó.

5.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának kritériumrendszere

5.1. Zakharov kontra Oroszország

Roman Zakharov orosz állampolgár, aki egy szentpétervári lapkiadó vállalat vezetője, ahol számos mobiltelefont üzemeltetnek. Az Egyezmény 8. cikkében foglalt magánélethez és levelezéshez fűződő jog sérelme miatt fordult az EJEB-hez. Az orosz jogszabályok ugyanis megkövetelik a mobilszolgáltatóktól, hogy olyan berendezéseket üzemeltessenek, amelyek lehetővé teszik a belügyi szervek részére a hívások és az adatforgalom operatív jellegű lehallgatását általános felhatalmazás alapján különösebb garanciák nélkül.

Az EJEB nem kifogásolta, hogy a kommunikáció megfigyelése a nemzetbiztonság, a közbiztonság, a bűnmegelőzés és az ország gazdasági jólétének védelmét szolgálja. Azonban megállapította, hogy fennáll a veszély, hogy amennyiben a jogsértő lehallgatással szemben nincs hatékony garanciális szabályozás, akkor a nemzetbiztonság védelme miatt felállított titkos lehallgatás alááshatja vagy le is rombolhatja a demokratikus rendet.

Az EJEB példaként említette, hogy az orosz szabályozás nem rendelkezik arról, hogy milyen hatóságok jogosultak titkos lehallgatási eszközöket alkalmazni, nem határozták meg ezen intézkedések időtartamát, azok megszüntetésének, a beszerzett adatok tárolásának és kezelésének módját, a titkos eszközök felügyeletét. Oroszország nem rendelkezik továbbá hatékony hazai jogorvoslattal a titkosszolgálati eszközök alkalmazása tekintetében.

Az ügyben, két jogelvvvel kapcsolatos aspektust érdemes kiemelni. Az első az állampolgárok megfigyeléséhez való hozzáállás. A másik kérdés az állampolgárokat védelmező megfigyelési rendszer egészével kapcsolatos. Ez „vezérfonalként” vonul végig a Zakharov-ügy egészén. Egy állam nehezen érvelhet az egyén igényének elfogadhatatlanságával olyan ügyekben, melyek tömeges megfigyeléssel kapcsolatosak. A Bíróság különösen problémásnak találta a biztonsági szervek telekommunikációs hálózathoz való hozzáférését. Ez a helyzet eredendően olyan helyzetbe hozza a hatóságokat, mellyel nagyon könnyű visszaélni.⁷⁴

Az EJEB kimondta az EJEE 8. cikkének sérelmét és a kérelmező részére 40 ezer € nem vagyoni kártérítést ítélt meg.

⁷⁴ Woods, Lorna: Zakharov v. Russia (Eur. Ct. H.R.). *International Legal Materials*, Volume 55, April, 2016, 208-209.

5.2. Szabó és Vissy kontra Magyarország

Az Eötvös Károly Intézet két munkatársa, Vissy Beatrix és Szabó Máté Dániel azért fordult az EJEB-hez, mert azt kifogásolták, hogy a magyar terrorelhárító szervek (TEK) bírói engedély nélkül is végezhetnek titkos megfigyeléseket.

Az EJEB szerint az Rtv. 7/E § (3) bekezdése olyan titkos információgyűjtést tesz lehetővé, amelyhez elegendő az igazságügyi miniszter engedélye.

A kérelmezők az AB-hez is fordultak, de az AB a 32/2013. (XI.22.) számú határozatában elutasította a kérelmüket.

Az EJEB szerint az érintett rendelkezések az alábbi problémákat vetik fel:

- az engedélykérés során nem kell demonstrálni a megfigyelt személy vélt vagy aktuális kapcsolatát a terrorizmussal, csak a nevét kell közölni,
- nem kell a kérelmet alátámasztó bizonyítékokat bemutatni,
- a megfigyelés időtartama tekintetében is bizonytalanság áll fenn, hogy csak egyszer vagy többször hosszabbítható meg 90 nappal,
- nincs bírói ellenőrzés,
- a parlamenti bizottság előtt ugyan évente két általános jelentés benyújtásra kerül, de ez nem kellő garancia,
- a megfigyelt személyt nem informálják azután, miután már nem veszélyezteti ez a tájékoztatás a megfigyelés célját.

Mindezek miatt a jogi szabályozás és annak végrehajtása sérti az Egyezmény 8. cikkében foglalt magánélethez való jogot. A kérelmezőknek 4.000 € nem vagyoni kártérítést ítélt meg.

5.3. Matanovic kontra Horvátország

Matanovic a horvát privatizációs alap elnök-helyettese volt. Matanovic, mint az Alap köztisztviselője 2007-ben egy zadari befektetési projekt képviselőjétől a saját részére pénzt kért azért, hogy az ügylet létrejöttét segítse. A befektető az ügyészséghez fordult, és az ügyészség a vizsgálóbírótól a kérelmező telefonjának a lehallgatását és titkosszolgálati eszközök alkalmazását kérte, beleértve J.K. informátorként alkalmazását. A bíró határozatában kifejtette, hogy a bűncselekmény jellege miatt ezeknek az eszközöknek az alkalmazása indokolt.

A büntetőeljárásban J.K., az informátor elmondta, hogy a kérelmező hogyan követelt saját magának pénzt a projektben való részvételért. A kérelmező azt állította, hogy csapdába csalták és J.K. agent provocateur volt. Az EJEB ebben a tekintetben nem adott helyt a 6. cikk (1) bekezdés – tisztességes eljárás – sérelmének, mivel a bizonyítékokból egyértelműen megállapítható volt, hogy a kérelmező az egész korrupciós folyamatot az ellenőrzése alatt tartotta: ő látta el utasításokkal J.K.-t, hogy milyen módon zajlik majd a megvesztegetés és a pénz átadása, továbbá kifejtette, hogy erre miért van szükség. A hatóságok részéről a vesztegetés provokálása tekintetében semmilyen aktivitás nem volt megállapítható.

A tisztességes eljárás sérelmét az EJEB abból a szempontból is vizsgálta, hogy a titkosszolgálati eszközökkel beszerzett bizonyítékokat hogyan használták fel. Az EJEB szerint az ilyen módon beszerzett bizonyítékok három csoportra oszthatók: az első csoportot a nyomozás irataihoz

csatolták és a vád alapját képezték. A második csoportba azok a titkosszolgálati eszközökkel beszerzett bizonyítékok tartoztak, amelyeket az iratokhoz csatoltak, de nem képezték a vád alapját. A harmadik csoportba pedig azok a bizonyítékok tartoztak, amelyeket szintén nem nyilvános nyomozás során szereztek be, de olyan harmadik személyekre vonatkoztak, akik ellen nem emeltek vádat.

Az EJEK az első két csoportba tartozó bizonyítékok tekintetében nem állapította meg a tisztességes eljárás sérelmét.

A harmadik csoportba tartozó bizonyítékok tekintetében a kérelmező azt sérelmezte, hogy a védelem részére nem tették azokat hozzáférhetővé, mert állítása szerint azokból olyan körülmények is kiderültek volna, amelyek a büntetőjogi felelősségét enyhítették volna. Az EJEK megállapította, hogy a lehallgatási hangfelvételekhez ugyan nem fért hozzá a védelem, de azok írásbeli átíratához hozzáférést biztosítottak számára. Az írásbeli változatot független szakértő készítette és a bírósági tárgyaláson a hangfelvétel releváns részét is lejátszották. Az EJEK azonban megállapította a 6. cikk (1) bekezdés sérelmét, mert egyik bíróság sem indokolta meg részletesen – beleértve a végső fokon eljáró Legfelsőbb Bíróságot is –, hogy a harmadik csoportba tartozó bizonyítékok kizárásakor milyen alapon döntöttek úgy, hogy az azokban foglaltak nem relevánsak a kérelmező büntető ügyében.

Az EJEK a kérelmezőnek 1 500 € nem vagyoni és 2 500 € költségtérítést ítélt meg.

5.4. Összegzés

Az EJEK 8. cikke szabályozza a Magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot, a (2) bekezdés kimondja, hogy: „E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”⁷⁵

Az EJEK a fejlett megfigyelési technológiák és az emberi magánszféra súlyos érintettsége miatt ezeket a feltételeket a többi emberi jog korlátozásához képest szigorúbb szabályozás tárgyává teszi.⁷⁶ Tehát az EJEK kritériumai szerint első helyen vizsgálni kell a törvényességet, vagyis azt, hogy a szabályozás törvényi szinten került rögzítésre. Továbbá az érintett személy részére történő hozzáférhetőséget (accessibility) és az előreláthatóság biztosítását (foreseeability). Az előreláthatóság alatt a világos és taxatív törvényi meghatározás értendő, tehát, hogy mi alapján jogosultak a hatóságok a titkos eszközök használatára.⁷⁷

⁷⁵ Malone kontra Egyesült Királyság ügy, Kopp kontra Svájc ügy, Huvig kontra Franciaország ügy, és a Kruslin kontra Franciaország ügy, Lüdi kontra Svájc, Van Mechelen és társai kontra Hollandia ügy, lásd bővebben: BAKONYI Mária: A leplezett eszközök megítélése az EJEK joggyakorlatában. *Ügyészek lapja*, 2019, 26. évf. 1. sz. <http://ugyeszeklapja.hu/?p=810> (Letöltés: 2020.10.01.) Vö: Kis László: Leplezett eszközökkel kapcsolatos bizonyítási tilalmak az európai és a hazai joggyakorlatban – a kölcsönös bizalom elve a tagállami bíróságok és az európai bíróságok párbeszédében. *Miskolci Jogi Szemle*, 2019, 14. évf. 2. különszám 2. kötet 36-46.

Az ENYH irányelv és Ebem. tv. a leplezett eszközökről, lásd bővebben: JÁNOSI Andrea: Az európai nyomozási határozat mint a büntetőeljárás hatékonyságát fokozó eszköz. *Pro Futuro*, 2018/4. szám 41.

⁷⁶ CZINE Ágnes: Az emberi jogok és az új büntetőeljárás törvény. *Jogtudományi közlöny*, 2018/10. szám (Továbbiakban: CZINE 2018/b.) 438.

⁷⁷ CZINE (2018/b) i.m. 439.

A következő vizsgálati szempontok: a bűncselekményi kör meghatározása, amelyek esetében felmerülhet az ilyen eszközök alkalmazása, illetve a személyi kör rögzítése, amelyben sor kerülhet a telefonlehallgatásra vagy más eszköz alkalmazására, az intézkedés időtartamának a rögzítése, a követendő eljárás meghatározása, a megszerzett adatok felhasználása és tárolása, az adatok átadásának biztonsági követelményei, illetve annak rögzítése, hogy az adathordozókat hogyan kell megsemmisíteni, illetve a megszerzett információkat törölni.⁷⁸ {Roman Zakharov kontra Oroszország [GC], (47143/06), 2015. december 4., 231., 238-301. bekezdések}.

A harmadik vizsgálati szempont szerint, amely a Szabó és Vissy kontra Magyarország ügyben az EJEB 73. bekezdése alapján, az, hogy a titkos megfigyelésnek szigorúan szükségesnek kell lenni a demokratikus intézmények védelméhez, ugyanis minden olyan megfigyelés, amelyben e kritérium nem érvényesül, teret nyit a hatósági visszaélésnek.⁷⁹

Három szakaszra osztotta az EJEB az ellenőrzés garanciáit, amelyek a következők: az elrendelés szakasza, a végrehajtás szakasza, valamint az intézkedés befejezésének szakasza. Az első, illetve a második szakasz bírói ellenőrzéshez kötött (azonban nem formális értelemben, tehát nem feltétlenül bíróságnak kell lenni az ellenőrző szervnek), amely során a függetlenség, pártatlanság, valamint a „megfelelően szabályozott” eljárás alapelveinek kell érvényesülni. A harmadik szakaszban, az ellenőrzött részére történő értesítés, tájékoztatás elvének kell érvényesülni, ugyanis ezzel biztosítható a jogorvoslat lehetősége.⁸⁰

⁷⁸ Idézi: CZINE (2018/b.) uo.

⁷⁹ CZINE (2018/b.)

⁸⁰ CZINE (2018/b.)

6.

A leplezett eszközök és titkos információgyűjtés szabályozása az új Be. alapján

Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése kimondja: „Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.” A 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.) 2. § (3) bekezdése szerint: „A büntetőeljárásban alapvető jogot korlátozni csak az e törvény szerinti eljárásban, az e törvényben meghatározott okból, módon és mértékben lehet, feltéve, hogy az elérni kívánt cél kisebb korlátozással járó más eljárási cselekmény vagy intézkedés útján nem biztosítható.” Jól látható, hogy az új Be.-ben megjelenik a szükségesség, arányosság, fokozatosság követelménye, amelyek áthatják a büntetőeljárás teljes folyamatát.⁸¹ A leplezett eszközök csak akkor kerülhetnek alkalmazásra, amennyiben az adatokat más módon nem lehet megszerezni.

A Be. szabályozásában a leplezett eszközök szabályozása nívumként jelenik meg.⁸² Látható, hogy az új Kódex a titkos információgyűjtés, titkos adatszerzés fogalma helyett a leplezett eszközök egységes fogalmát használja, ezzel feloldva a korábbi szabályozásban okozott jogértelmezési nehézségeket.⁸³ A szabályozást az ágazati törvények helyett, a büntetőeljárási kódex tartalmazza.

Miskolczi Barna kiemelte a leplezett eszközök szabályozását az új Be. tekintetében:

„A Tervezet egyik legfontosabb újítása, hogy beemeli a Be. egységes, garanciákkal körülbástyázott rendszerébe a korábbi titkos információgyűjtés szabályait. Annak eredményei a transzparens feltételrendszer és szabályozás folytán nem vesznek el, felhasználásuk határfoka magasabb, alkalmazásuk egyszerűbb és a törvényességnek összehasonlíthatatlanul jobban megfelelő lesz.”⁸⁴

⁸¹ CZINE (2018./a) 277.

⁸² Lásd bővebben: BELOVICS Ervin-ERDEI Árpád (szerk.): *A büntetőeljárási törvény magyarázata*. HVG-ORAC, Budapest, 2018, 526-596.; POLT Péter - MISKOLCZI Barna - VIDA József - KARNER Zsanett (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárási törvényhez*. Wolters Kluwer, Budapest, 2018. 475-462. o; CZINE Ágnes: *A tisztességes bírósági eljárás - Audiatur et altera pars*. HVG-Orac, 2020, 225-229. o; MISKOLCZI Barna: *Leplezett eszközök az új Be-ben*. In: BENSINÉ GYÖRFFY Ilona (szerk.): *Tizenharmadik Magyar Jogászegyűlés*. Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2016; NYESTE Péter: *A leplezett eszközök hatékonysága*. In: Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 2017, 155-161.; NYESTE Péter: *A titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök, a felderítés új modellje*, *Belügyi Szemle*, 2018, 66. évf. 5. szám, 20-39.

⁸³ Tóth Mihály néhány problémára is felhívja a figyelmet az új Be.-vel kapcsolatban, a leplezett eszközök tekintetében is, lásd bővebben: TÓTH Mihály: *Néhány megjegyzés az új büntetőeljárási törvényhez*. *Belügyi Szemle*, 2018/3. szám, 69.

⁸⁴ MISKOLCZI Barna: *Az új büntetőeljárási kódex fontosabb újításai röviden*. Jogászvilág, <https://jogaszvilag.hu/szakma/az-uj-buntetoeljarasi-kodex-fontosabb-ujitasai-roviden/> (Letöltés: 2020.10.01.) 2016; Lásd bővebben: MISKOLCZI 2016.

A rendőrségi törvény rendészeti célú titkos információgyűjtést a Be. leplezett eszközeinek fogalmához került igazításra.⁸⁵ Az Rtv. 63. § (1) bekezdése szerint a titkos információgyűjtés: olyan, a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogok korlátozásával járó, a rendőrség által végzett különleges tevékenység, amelyet a rendőrség erre feljogosított szervei az érintett tudta nélkül végeznek. Az új Be. eleget tett a várakozásoknak a tekintetben is, hogy a bűnüldözési célú titkos információgyűjtés tekintetében, megteremtette az ügyesség törvényességi felügyeletének lehetőségét.

A Be. hatodik része tartalmazza a leplezett eszközök szabályozását, amely három részre bontható:

Külső engedélyhez nem kötött leplezett eszközök	Ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök	Bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök
1. információk gyűjtése 2. titkosan együttműködő személy alkalmazása 3. az eljárás valódi céljának titokban tartásával való információ-gyűjtés 4. csapda alkalmazása 5. a sértett helyettesítése 6. rejtett figyelés 7. megtévesztő információ közlése	1. fizetési műveletek megfigyelése 2. büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése 3. hozzájárulással alkalmazott megfigyelés 4. álvásárlás 5. fedett nyomozó alkalmazása 6. a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv tagja és titkosan együttműködő személy alkalmazása álvásárlás érdekében 7. fedőokirat, fedőintézmény és fedőadat felhasználása	1. információs rendszer titkos megfigyelése, 2. titkos kutatás, 3. hely titkos megfigyelése, 4. küldemény titkos megismerése, 5. lehallgatás

(Szerk.: a Szerző)

A Be. 214. § (1) bekezdése mondja ki a leplezett eszközök fogalmát, amely a következő: a leplezett eszközök alkalmazása olyan, a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogok korlátozásával járó, a büntetőeljárásban végzett különleges tevékenység, amelyet az erre feljogosított szervek az érintett tudta nélkül végeznek.

⁸⁵ NYESTE Péter – SZENDREI Ferenc: Nyílt forrású információszerzés a bűnüldözésben. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2019, 7. évf. 2. szám, 54.; NAGY Richárd: Az új büntetőeljárás törvény várható hatásai a rendőrségi gyakorlatra. *Magyar Rendészet*, 2017/1. szám, NAGY Klára: A titkos információgyűjtés az új büntetőeljárás törvénytervezet tükrében. *Belügyi Szemle*, 2017/4. szám 131-132.; 56-68.; FINSZTER Géza: *Rendészettan*. Dialóg Campus Kiadó - Nordex Kft, Budapest, 2018. 237-244.

Ahogy a történeti áttekintésből megismerhettük, rendkívül nagy jelentősége van annak, hogy a jogalkotó, milyen törvényi garanciák keretében szabályozza az állampolgárok magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását, személyes adatait súlyosan korlátozó leplezett eszközök alkalmazását.⁸⁶ Azért, hogy a bizonyítás törvényességéhez kétség ne férhessen, valamint az eredményes feltárás és bizonyítás érdekében a titkosszolgálati eszközök útján szerzett bizonyítékok büntetőeljárás célú felhasználását, a jogalkotó a büntetőeljárás rendszer szabályozásába illesztette.⁸⁷

További novum, hogy a Be. bevezette az előkészítő eljárást, amelynek célja annak megállapítása, hogy bűncselekmény gyanúja fennáll-e.⁸⁸ Az előkészítő eljárás lehetőséget nyújt arra, hogy nem csak a büntetőeljárás lefolytatására hatáskörrel rendelkező ügyészség, nyomozó hatóság végezhesse, hanem a rendőrségi törvény alapján a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési szerve, illetve a terrorizmust elhárító szerve rendelkezik hatáskörrel.⁸⁹ Az előkészítő eljárás 6 hónapig tarthat⁹⁰, ha az előkészítő eljárás során beszerzett adatok alapján megállapítható a bűncselekmény gyanúja, a nyomozást el kell rendelni.⁹¹

Az új Be. elhatárolja egymástól a hírszerző célú, valamint az igazság szolgáltatási célú alkalmazást, az előbbibe értendő a nemzetbiztonsági és rendészeti célú alkalmazás, melynek elsődleges célja az információ megszerzése, míg az utóbbiba a bűnüldözés célú alkalmazás, ugyanis ennek célja a bizonyítékként való felhasználás.⁹² A Be. egyértelműen kimondja, hogy eszközöket szabályoz, tehát nem egy „büntetőeljáráson belüli büntetőeljárásról” ad szabályozást.⁹³

⁸⁶ CZINE (2018./a.) i.m. 283.

⁸⁷ POLT Péter: A büntetőeljárás törvény újításainak várható hatásai. *Belügyi Szemle*, 2018/9. szám, (Továbbiakban: POLT 2018.) 37.

⁸⁸ Be. 340. § (1) bek.

⁸⁹ POLT 2018. uo.

⁹⁰ Be. 344. § (1) bek.

⁹¹ Be. 344. § (5) bek.

⁹² JANCsó Gábor: Leplezett eszközök alkalmazása: titkos információgyűjtés az új büntetőeljárás törvényben. *Acta Humana*, 2018/1. 24-25.

⁹³ JANCsó (2018) i.m. 26.; BAKONYI Mária: A leplezett eszközök új büntetőeljárás szabályozásának néhány kérdése. *Magyar Jog*, 2018, 6-7. sz., 423.

7.

Záró gondolatok

Az OTDK dolgozatomban a leplezett eszközök korabeli szabályozását mutattam be. Az áttekintés során igazolást nyert, hogy a rendszerváltás előtti normatív szabályozás rendkívül szétszórta és nehezen értelmezhető volt, mindemellett titkosított BM parancsokban és belső utasítások alkották a szabályozást, amely így az állambiztonsági szerven kívüli személyek számára, nem volt megismerhető. Nem volt világos határvonal a hírszerző tevékenység, illetve a bűnüldözés céljából alkalmazott információgyűjtés között.

A dolgozatban ismertettem, hogy az operatív úton nyert információkat, hogyan használhatták fel a büntetőeljárás során. Az elemzés kimutatta a szabályozási bizonytalanságokat, és az állami büntetőhatalommal való visszaélés a titkos információ gyűjtés tekintetében is igazolhatóvá vált.

Dolgozatom során rávilágítottam a rendszerváltást követő szabályozás jogértelmezési problémáira, majd sorra vettem az Alkotmánybíróság határozatait, valamint az EJEB kritériumrendszerét. Mindezek után eljutottunk a hatályos szabályozásig, amely egyértelmű és részletes szabályozást ad és összhangban áll az Emberi Jogok Európai Egyezményével.

A titkosszolgálati eszközök igénybevétele a bűnüldözés során nem mellőzhető egyetlen jogállamban sem. Azonban a hatósági visszaélés lehetőségének kizárásához, a bizonyítékok jogszerűségének biztosításához elengedhetetlen feltétele a megfelelő törvényi szintű szabályozás. Véleményem szerint az új Be. eleget tesz a nemzetközi szintű elvárásoknak, a korábbi jogértelmezési nehézségeket kiküszöbölte és megfelelő garanciális szabályozást alkot.